

Dansen met een dode heilige

De herbegravenissen van Eva Perón

De machtigste vrouw van de twintigste eeuw was misschien wel Eva Maria Duarte de Perón (1919-1952), de 'spirituele leider' van Argentinië naast de president, haar man Juan Perón. Haar legendarische invloed op het volk werd nog zichtbaarder na haar vroege dood: na de val van Perón bleek haar nog onbegraven lichaam een bron van peronistische devotie, tot ergernis van het militaire regime, dat het krampachtig verborgen hield.

Opnieuw begraven

De enige zekerheid in het menselijk bestaan is de dood. Hoe de dode herinnerd wordt, is aan de levenden. Iedere generatie schept haar eigen beeld van de geschiedenis, waardoor de waardering van een overleden persoon kan veranderen. In deze serie kijken we naar bekende personen die ook na hun overlijden de gemoederen bezighielden. Dit keer over de Argentijnse presidentsvrouw Evita Perón.

Nicole van der Steen
is redacteur van Kleio.

Eva Maria Iburguren groeide op in armoede als een van de vijf buitenechtelijke kinderen van Juan Duarte, een rijke boer die twee gezinnen onderhield en omkwam toen Eva zeven jaar was. Het gezin werd in het streng katholieke Argentinië met de nek aangekeken, een ervaring die Eva haar leven lang met zich meedroeg. Haar vader erkende haar oudere broers en zussen als zijn kinderen, maar haar niet: wat Eva er niet van weerhield zijn achternaam aan te nemen toen ze de wijde wereld introk.

Op haar vijftiende vertrok ze naar Buenos Aires, waar ze zich na een moeilijke start ontwikkelde tot een talentvolle radio- en filmactrice. Daar ontmoette ze in januari 1944 kolonel Juan Perón, tijdens een door hem opgezette inzamelingsactie voor de slachtoffers van een verwoestende aardbeving. Perón was in het militaire regime minister van Arbeid en Sociale zaken, later van Oorlog, tot hij op 9 oktober 1945 werd gearresteerd op last van zijn tegenstanders in de regering. Na massale arbeidersbetogingen werd hij op 17 oktober alweer vrijgelaten, waarna hij met de 24 jaar jongere Eva Duarte trouwde. In februari 1946 werd Juan Perón tot president gekozen en werd het peronisme leidend in de Argentijnse politiek.

Perón zou zijn ideologie hebben ontwikkeld in de jaren dertig, toen hij als militair waarnemer in het fascistische Italië verbleef. Het peronisme vertoont kenmerken van het corporatisme en het falangisme; de militaire regering waarvan hij in eerste instantie deel uitmaakte, deed ook in fascistische sympathieën, maar Perón zou daar gematigder in zijn geweest. Hij beweerde een middenweg te willen bewandelen tussen het socialisme en het

kapitalisme en de maatschappelijke klassen met elkaar te willen verzoenen. Uiteindelijk bleken Peróns opvattingen zowel fel anticommunistisch als antikapitalistisch, anti-Amerikaans en anti-Brits, populistisch, vóór sterke vakbonden en vóór vrouwenrechten. Geen wonder dat er in 1945 een linkse, een rechtse en een gematigde peronistische partij bestonden.

Eva's films werden na haar huwelijk uit alle bioscopen gehaald: het werd ongepast gevonden dat politici zich bezighielden met mensen uit de amusementswereld. Dat tekent ook de gespleten houding tegenover haar persoon: in de hogere kringen werd op haar, ongeschoold kind van obscure herkomst én soapactrice, neergekeken, terwijl het

Evita Perón in 1948.

gewone volk haar adoreerde. Het hielp Peróns politieke carrière enorm dat zijn nieuwe vrouw juist bij de arbeidersklasse breed bekend was door haar acteerwerk. Voor de presidentsverkiezingen van 1946 voerde Eva (die zich nu Evita, 'Evaatje', liet noemen) met haar populistische radiotoespraken actief en succesvol campagne voor haar man.

Rattenlijn voor nazi's

Eva ontwikkelde zich al snel tot een fanatieke medestander van Perón en ging zelfs zo ver hem de status van een messias toe te dichten. Alleen peronisten zouden echte Argentijnen zijn, die hun leven zouden geven voor hun leider. In 1947 vertrok Eva naar Europa voor een tournee, die Europa mild moest stemmen over het nieuwe regime. Juan Peróns Argentinië werd daar als een fascistisch land beschouwd, naar later bleek niet onterecht. Via de zogeheten 'rattenlijn' bleken duizenden nazi's onder zijn bescherming een veilig heenkomen te hebben gevonden in Argentinië, waaronder Josef Mengele en Adolf Eichmann. Logischerwijze werd Eva enthousiast ontvangen in het fascistische Spanje, waar de Argentijnse voedselhulp meer dan welkom was. In eigen land stortte ze zich op armoedebestrijding, niet met loze woorden, maar door ziekenhuizen, scholen en weeshuizen op te richten. Er werd zelfs een hele woonwijk uit de grond gestampt, het nog steeds bestaande *Ciudad Evita*, dat gevormd werd naar Eva's profiel. Ook wist ze de vakbonden voor Perón te winnen door loonsverhogingen voor de arbeiders door te voeren. Al die goede daden werden gefinancierd door 'vrijwillige' bijdragen van de vakbonden en het bedrijfsleven, de inkomsten

van de staatsloterij en door de overheidssubsidies aan het traditionele liefdadigheidsfonds in te trekken. De achtergrond daarvan zou Eva's wraak zijn geweest voor de neerbuigende houding van de conservatieve rijke dames die het fonds leidden: die weigerden haar het presidentschap van de stichting toe te kennen, dat traditioneel aan de *first lady* werd gegund. De nu krachteloze organisatie werd vervangen door Evita's eigen Eva Perón Stichting, die overigens werd opgestart met een deel van Eva's eigen vermogen.

Bijna een heilige

Eva werkte hard voor haar stichting en hield toezicht op elk aspect ervan. Dat ze de armen en zieken van Argentinië persoonlijk bezocht, hen aanraakte en kuste en hun toestond haar te kussen, maakte haar in hun ogen bijna een heilige;

'Dat ze de armen en zieken van Argentinië persoonlijk bezocht, hen aanraakte en kuste en hun toestond haar te kussen, maakte haar in hun ogen bijna een heilige'

dat ze steeds fanatieker werd in haar kruistocht tegen armoede past naadloos in dat beeld. Ze spendeerde er in de laatste maanden van haar leven meer dan 20 uur per dag (!) aan, ondanks de smeekbeden van haar echtgenoot zichzelf te sparen. Er is wel beweerd dat Eva's werk voor de armen een pose was om Peróns populariteit te voeden en dat het paar intussen Argentijns geld naar Zwitserland sluisde, maar daarvoor is ►

nooit bewijs geleverd. Het staat wel vast dat door de inspanningen van Eva's fonds de schrijnende ongelijkheid in de Argentijnse gezondheidszorg werd opgeheven. Dat Eva Perón het vrouwenkiesrecht in Argentinië heeft ingevoerd is echter een wijdverbreide misvatting; wel steunde ze de betreffende wetsvoorstellen en werd de uiteindelijke wet haar overhandigd als haar persoonlijke triomf. Pas daarna richtte ze haar Peronistische Feministische Partij op.

'Het nieuwe regime wilde koste wat kost voorkomen dat het een voorwerp van verering voor de peronistische oppositie zou worden en liet het verdwijnen'

De verering onder de arbeidersklasse die ze als dank oogstte, kende nauwelijks grenzen, terwijl de kritiek van de conservatieve middenklasse en elite op haar 'onvrouwelijke' politieke en sociale activiteiten aanzwol. Daar wist Eva overigens wel raad mee: wie haar bekritiseerde kreeg in regeringskringen geen poot meer aan de grond. In 1949 was alleen de president machtiger dan zij, overigens met haar openlijke instemming. In 1951 voerde de werkende klasse van Argentinië massaal actie om Eva kandidaat te maken voor het vicepresidentschap. De weerstand van de militaire top tegen dit voornemen, dat Eva zeggenschap over het leger zou opleveren, bracht Juan Perón ertoe haar kandidatuur in te trekken. Het argument was dat Eva had ingezien dat haar plaats naast haar man was als echtgenote; in werkelijkheid zou de legerleiding hebben bedreigd met een staatsgreep.

De staatsbegrafenis van Evita in 1952 trok miljoenen mensen.

Lobotomie tegen burgeroorlog

Eva's gezondheid ging al enige tijd achteruit. Na in januari 1950 in het openbaar te zijn flauwgevallen kreeg zij de diagnose vergevorderde baarmoedershalkanker. Een operatie en een chemokuur (ze was de eerste Argentijn die deze noviteit onderging) mochten niet meer baten. Uit later onderzoek bleek dat waarschijnlijk – tegen haar zin – een lobotomie is uitgevoerd om Eva te helpen met haar pijn om te gaan; er wordt ook wel beweerd dat hiermee een burgeroorlog is voorkomen. Eva bestelde namelijk vanuit haar ziekbed duizenden automatische pistolen en machinegeweren om de arbeidersklasse op te zetten tegen de 'oligarchen', die ze als 'imbecielen' betitelde. Juan Perón zou het verstandiger hebben gevonden de nu oncontroleerbare agressie van zijn vrouw te helpen bedwingen met een operatie, die destijds als probate behandeling voor onbeheersbare karakters werd gezien. Daarna stopte Eva met eten. Ze werd snel zwakker en woog in juni 1952 nog maar 36 kilo. Desondanks werd ze op haar laatste verjaardag, op 7 mei 1952, officieel uitgeroepen tot Spiritueel Leider van de Natie. Een maand later reed ze aan de zijde van haar man door Buenos Aires om zijn herverkiezing te vieren, rechttop in een open auto en zwaaiend naar de opeengepakte mensenmassa. Dat was alleen mogelijk met een stellage van gips en ijzerdraad, verborgen onder haar wijde bontjas, die haar letterlijk staande hield.

Twee miljoen rouwenden

Op 26 juli 1952, om 20.25 uur, overleed Eva Perón, waarna het land tot stilstand kwam. Haar lichaam werd gebalsemd om het aan het massaal toestromende volk te tonen: twee weken lang

verstopten bijna twee miljoen rouwende mensen de straten van Buenos Aires. Daarna kreeg de arts Pedro Ara opdracht haar lichaam te prepareren voor de eeuwigheid. Het moest voor altijd te bezichtigen zijn in een mausoleum dat groter moest worden dan het Vrijheidsbeeld. Ara verving onder meer Eva's bloed door een glycerinehoudende vloeistof die dagelijks geïnjecteerd werd, waardoor het lichaam een meer 'slappende' dan dode uitstraling kreeg. De balseming was een bijzonder tijdrovend proces; toen Perón in 1955 werd afgezet door de militaire top en naar Spanje vluchtte, lag Eva's lichaam nog in het laboratorium. Het nieuwe regime wilde koste wat kost voorkomen dat het een voorwerp van verering voor de peronistische oppositie zou worden en liet het verdwijnen. Het werd uit het laboratorium gehaald en vervolgens van hot naar her gesleept: het werd in een bestelbus op diverse plaatsen in Buenos Aires geparkeerd, het is verborgen geweest in een bioscoop, in een watertoren en in een kantoor van de geheime dienst waar het werd bewaakt door militairen. Die haalden het naar verluidt regelmatig uit de kist om ermee te dansen. Een majoor heeft het lichaam in zijn huis bewaard, tot zijn vrouw klaagde over de tijd die hij met het lijk doorbracht. Het heeft waarschijnlijk een tijd rechtop gestaan, waarmee de ernstige beschadigingen aan Eva's neus en voeten worden verklaard. Op elke verstopplek doken op mysterieuze wijze steeds weer altaartjes met portretten van Evita, bloemen en kaarsen op. Het werd tijd voor een radicalere oplossing. In 1957 werd Eva naar Bonn gebracht en begraven in de tuin van de Argentijnse ambassade. De volgende bestemming was Italië, waar ze werd begraven in Milaan onder de naam Maria Maggi.

Waar is het lichaam?

Argentinië was intussen zowel economisch als politiek weinig stabiel. In 1970 werd de gewezen president generaal Aramburu door peronistische guerillero's ontvoerd en gedood: hij werd onder meer verantwoordelijk gehouden voor de verdwijning van Evita's lichaam. In Buenos Aires verscheen de vraag 'Waar is het lichaam van Eva Perón?' als graffiti op de muren. Om de verhoudingen enigszins te normaliseren werd in 1971 de peronistische partij weer toegestaan. Generaal Alejandro Lanusse, de nieuwe leider van de Argentijnse junta, sloot een deal met Perón: die zou het regime zijn zegen geven als Eva's lichaam aan hem zou worden teruggegeven. Zo kwam Eva terecht in de huiskamer van Perón en zijn nieuwe vrouw Isabel, die haar schoonmaakten, verzorgden en koesterden. Er gingen geruchten dat Isabel regelmatig naast Eva ging liggen om haar magie te absorberen.

Perón kwam opnieuw aan de macht in Argentinië in 1973, om een jaar later in het harnas te sterven. Isabel, die wél vicepresident was geworden, volgde

haar man op en haalde eindelijk het lichaam van Evita terug naar Buenos Aires. Daar werd het zorgvuldig hersteld door Domingo Tellechea: het was zwaar beschadigd, vermoedelijk omdat het door de militaire bewakers was mishandeld. Eva werd vervolgens aan het volk getoond naast de gesloten kist van Juan Perón. Daarna werden de echtelieden gescheiden begraven: hij op begraafplaats La Chacarita en zij in het familiegraf van de Duartes op La Recoleta.

De regering van Isabel Perón werd in 1976 omvergeworpen en vervangen door het bloedigste en wreedste militaire regime tot dan toe. Van Isabels plan om Eva en Juan in een groot nationaal monument onder te brengen kwam niets meer terecht. Jorge Videla liet Eva's lichaam nog een keer verplaatsen: pas zes maanden later kreeg de familie het terug. Het werd andermaal ondergebracht in het familiegraf van de Duartes op de begraafplaats Recoleta, maar nu diep onder de grond, onder drie stalen platen en twee valdeuren. Wat niet wil zeggen dat Evita nu rust gevonden heeft: er wordt door peronisten in Argentinië nog steeds gelobbyd voor een groot grafmonument, waar ze samen met haar echtgenoot kan worden ondergebracht. ■

Het lichaam van Evita Perón bevindt zich nu in het familiegraf op de begraafplaats Recoleta in Buenos Aires. Foto: Pavel Špindler.